

Здійснений аналіз дає підстави стверджувати, що тривалий спів із закритим ротом і спів у тихій динаміці – основні прийоми хорової роботи за системою Б. Тричкова та в хорі “Бодра смяна”. Вони допомагають усвідомленню процесу голосоутворення, розвивають у дітей уміння слухати себе, формують навички гарного хорового звучання, правильної вокальної культури. Використання “Східців” під час навчання хорового співу сприяє тому, що свідомість та увага дітей перебувають у постійному активному, творчому процесі.

Література

1. Апраксина О.А. Методика музикального виховання в школі : учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов по спец. № 2119 “Музыка и пение” / К.Д. Ушинский. – М. : Просвещение, 1983. – 224 с.
2. Бочев Б. Работа с детскими голосами в хоре “Бодрая смена” / Б. Бочев // Музыкальное воспитание в странах социализма. – Л. : Музыка, 1975. – С. 61–70.
3. Букурештлийев М. Место и роль болгарского песенного фольклора в музыкально-воспитательной работе с детьми и юношеством / М. Букурештлийев // Музыкальное воспитание в современном мире : материалы IX конференции Международного общества по музыкальному воспитанию (ИСМЕ). – М., 1973. – С. 216–219.
4. Гайтанджиев Г. Легкая музыка и молодежь / Г. Гайтанджиев // Музыкальное воспитание в современном мире : материалы IX конференции Международного общества по музыкальному воспитанию (ИСМЕ). – М., 1973. – С. 219–222.
5. Колев Ц. Обучение пению в средних политехнических школах Народной Республики Болгарии / Ц. Колев // Музыкальное воспитание в школе. – М., 1963. – С. 100–105.
6. Островский А. Проблемы музыкального воспитания в странах социализма / А. Островский // Музыкальное воспитание в странах социализма. – Л. : Музыка, 1975. – С. 3–25.
7. Пеев И. Болгарский метод “Столбица” Б. Тричкова / И. Пеев, С. Кристева // Музыкальное воспитание в странах социализма. – Л. : Музыка, 1975. – С. 26–50.
8. Стойков К. Школьная музыкальная самодеятельность в Болгарии / К. Стойков // Музыкальное воспитание в современном мире : материалы IX конференции Международного общества по музыкальному воспитанию (ИСМЕ). – М., 1973. – С. 222–225.

СТАРКОВА Н.О.

РОЗВИТОК У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВНЗ ЗДІБНОСТЕЙ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Головною метою навчального процесу є формування та вдосконалення навчальної компетенції, тобто “навчити себе”, у зв’язку із цим особлива увага зосереджується на автономізації навчальної діяльності студента.

Актуальність статті полягає у тому, що проблема навчання іноземних мов є дуже важливим завданням освіти і потребує різноманітних підходів і досліджень. Для педагогів необхідно знати точки зору своїх колег на цю проблему. Увага викладача зосереджується, насамперед, на відповідальності викладача за знання студентів і лише потім на відповідальності студента за свої власні знання, хоча дуже важливо, щоб відбувалася співпраця викладача та студента з відповідним розподілом відповідальності [1].

Мета статті – розглянути різноманітні точки зору на проблему автономності студента й організацію його самостійної роботи.

Проблеми організації самостійної роботи у вищих навчальних закладах досліджують такі вітчизняні вчені, як: С.У. Гончаренко, В.А. Казаков, В.І. Кривуша, Т.В. Кушнірова, М.І. Легенький, П.М. Олійник, В.М. Синьов та інші.

У сучасній методиці існує індивідуально орієнтований підхід (learner-centered approach), котрий досліджується у вітчизняних та зарубіжних наукових роботах. Деякі методисти виступають за автономність, тобто повну самостійність студентів, оскільки переконані, що індивідуально орієнтований підхід сприяє підвищенню мотивації студентів і розвиває почуття відповідальності.

Розглянемо поняття автономності. Автономність – це здатність до навчання за власним бажанням та без стороннього примусу, здатність самостійно отримувати нові знання, вдосконалювати навички та володіння іноземною мовою [2].

Жоден студент не зможе озброїтися знаннями на всі випадки життя, саме тому одним з першочергових завдань викладача є навчити студента самостійно отримувати необхідні знання та організовувати навчальний процес.

У сучасній методиці такий підхід до навчання визнаний ефективним. До цього питання у своїх статтях зверталися: Т.К. Цветкова, Л.С. Каменська та інші [2; 3].

Самостійна позааудиторна робота з іноземної мови у ВНЗ з немовними спеціальностями є невід'ємною частиною навчального процесу, а в поєднанні з аудиторною формою навчання спрямовується на досягнення таких навчальних цілей: 1) формування у випускників ВНЗ відповідного рівня самоосвітньої компетенції; 2) формування у випускників ВНЗ відповідного рівня іншомовної комунікативної компетенції професійного спрямування [2, с. 118].

Досягнення першої цілі є визначальним фактором, оскільки саме після закінчення ВНЗ від самостійної роботи випускника буде залежати рівень знань та подальше вдосконалення мовних навичок.

Самостійна позааудиторна робота студента повинна включати в себе такі види роботи: а) в бібліотеці з книгами (словниками, довідниками, іншомовною художньою літературою); б) з друкованими виданнями (іноземними журналами та газетами, методичними посібниками); в) з інформацією з навчальних сайтів (тестування для самоперевірки, перегляд фільмів, новин та інтерв'ю іноземною мовою); г) вдома з опрацюванням інформації, наданої викладачем на заняттях (робота над помилками, виконання лабораторних робіт) [3, с. 138].

Формування та розвиток у студента відповідних мотивів для навчання передбачає: 1) цілеспрямовану виховну роботу протягом усього курсу вивчення іноземної мови; 2) системність і поетапність у проведенні цієї роботи; 3) розробки конкретних методичних прийомів з її здійснення [4, с. 345].

Однак зазначені питання ще недостатньо вивчені.

З метою підвищення ефективності позааудиторних занять з іноземної мови необхідно визначити ті аспекти, котрі б дали методистам змогу формувати та розвивати у студентів відповідні якості, звички та цінності, без яких неможливе проведення автономної навчальної діяльності.

До таких аспектів належить формування у студентів: 1) адекватних мотивів самостійного навчання (у тому числі підтримка та розвиток мотивації в цьому виді діяльності); 2) основоположних установок щодо поведінки під час позааудиторних занять (вдома, в бібліотеці, в лабораторії, в комп'ютерному класі тощо); 3) інтелектуальних/розумових якостей, без яких неможливими є процеси мислення та обмірковування інформації (абстракція, вибір, диференціація, порівняння, узагальнення тощо), котрі виступають як основа для навчальних дій; 4) якостей-звичок (працелюбності, самоорганізації, здатності до подолання труднощів під час самостійної роботи, прагнення до максимального використання всіх навчальних ресурсів тощо); 5) адекватної самооцінки своєї самостійної навчальної діяльності; 6) в процесі самостійної навчальної діяльності психічних якостей особистості (уваги, пам'яті,

концентрування тощо), необхідної продуктивної в плані навчання поведінки під час виконання самостійної роботи з іноземної мови [2, с. 120].

Саме у режимі самостійної роботи навчального процесу, без допомоги викладача відбувається набуття досвіду та одержання знань студентом в автономному режимі.

На думку А.Я. Багрової, розглядаючи перший етап вивчення іноземної мови у ВНЗ, варто звернути увагу на рівень знань, одержаних у школі. Одразу дається взнаки відчутна різниця між вимогами ВНЗ і школи, хоча безумовно певна практика самостійної роботи у першокурсника вже є за плечима. У ВНЗ увага концентрується більше на самостійному опрацюванні інформації, на позааудиторній роботі, на принципі свідомої діяльності в навчанні, швидкому адаптуванні до нового середовища та роботі в більш інтенсивному режимі [1].

Існує практичне свідчення того, що не всі студенти на першому році навчання є готовими до самостійної роботи, і ця готовність визначається інтелектуальними, комунікативними та діловими здібностями. Першокурсників можна умовно поділити на дві групи: групу “автономних”, тобто самостійних, та групу “залежних”. До групи “автономних” студентів належать ті, котрі певною мірою вміють організувати свою навчальну роботу, розпоряджатися своїм часом, необхідним для навчання, та оцінювати результати своєї діяльності; до групи “залежних” студентів належать ті, у котрих відсутня мотивація у навчанні, що призводить до низької успішності, чи ті, котрі прагнуть, але ще не виробили необхідних навичок [5, с. 45].

Обидві групи студентів необхідно підготувати до самостійної роботи з іноземної мови у ВНЗ з урахуванням вікових особливостей, індивідуальних відмінностей, психологічних факторів, де одним із визначальних є розумова діяльність і самоконтроль студента як суб'єкта навчальної діяльності.

Для вирішення цієї проблеми методисти пропонують:

1. Проведення вступних установчих лекцій і занять у вигляді бесіди, що містять у собі важливі настанови та мотивації для вивчення іноземної мови, особливо що стосується позааудиторного навчання.

2. Створення друкованих методичних видань, орієнтованих на студента-першокурсника, де будуть практичні вказівки та настанови для поступового розвитку самостійного навчання, з перерахуванням складових самоосвітньої діяльності, а також роз'яснення частини відповідальності та, відповідно, вимог до абітурієнта для успішного навчання.

3. Проведення тестувань студентів з метою визначення їхнього рівня знання іноземної мови та особистих характеристик.

4. Розроблення друкованих навчальних матеріалів як засобів управління самостійною роботою: фронтальних (обов'язкових для всіх студентів) та індивідуальних (для додаткової роботи з іноземної мови) [6, с. 8].

Серйозна розмова викладача зі студентами стосовно того, як правильно скласти аудиторну та позааудиторну роботу, щоб вивчити іноземну мову, є одним із заохочувальних чинників для молодих людей, котрі вступили до ВНЗ та очікують чогось нового та цікавого від своєї навчальної діяльності. Спілкування імпонує першокурсникам та підтримує мотивацію до навчання, а також дає змогу усвідомити необхідність і можливість розвитку в собі здатності до самостійного вивчення іноземної мови. Надалі слід з'ясувати, які психолого-педагогічні фактори можуть сприяти чи перешкоджати становленню автономності абітурієнта.

Багато дослідників зазначають, що мотивація є фактором колосальної значущості. У випадку, коли студент зацікавлений у вивченні іноземної мови, то він не лише буде виконувати вказівки викладача, а й виявляти ініціативу в освоєнні іноземної мови, тобто самостійно формуватиме власну автономність. Однак слід констатувати і той факт, що досить часто у студентів немовних ВНЗ спостерігається негативна мотивація до вивчення іноземної мови, до цього може додаватися і негативний досвід з вивчення мови. В такому випадку студенти відсиджують аудиторні заняття та списують залікові роботи, навіть не намагаючись відкрити для себе цю нову реальність – іноземну мову [1–3].

У принципі, єдиний вид мотивації, котрий надовго може утримати зацікавленість студента, – це пізнавальна мотивація. Саме тому необхідно створювати такі умови для навчання, котрі пробуджують інтерес до вивчення іноземної мови і як до об'єкта пізнання, і як до інструмента, за допомогою якого можна пізнати внутрішній світ людей, для яких ця мова є рідною.

Тільки на цій основі можливим є формування повноцінної навчальної мотивації, котра виражається в зацікавленості до способів отримання знань, формуванні навичок та вмінь. Завдання з формування повноцінної мотивації до вивчення іноземної мови актуалізує застосування проблемного навчання. Механічне завчання іншомовного матеріалу малоефективне, а часто навіть шкідливе, тому що він може зазнати сильної деформації під впливом рідної мови. Саме тому необхідно організувати навчальний процес у вигляді вирішення проблеми, вимагаючи від студента інтелектуальних зусиль для її розв'язання, а не використання банально завченого матеріалу.

Існує велика кількість іноземних видань, де зарубіжні методисти досліджують питання навчальної автономності та невід'ємну складову її розвитку – мотивацію. До цієї теми у своїх статтях зверталися: Дж. Трім, Д. Літл, Ф. Бенсон, У. Літлвуд, А. Пеннікук, Л. Диккінсон та багато інших [6].

У статті У. Літлвуда поняття “автономність” представлене у трьох вимірах:

- автономність як суб'єкт пізнання (autonomy as a learner);
- автономність як суб'єкт комунікації (autonomy as a communicator);
- автономність як особистість (autonomy as a person).

У. Літлвуд наголошує, що необхідною основою для кожного виміру є безпосереднє бажання та спроможність студента діяти самостійно. Бажання здійснювати власні вчинки залежить від рівня мотивації та впевненості самого студента, тоді як спроможність – від рівня знань та вмінь. Інакше кажучи, основою навчальної автономності є розвиток мотивації, впевненості, знань та вмінь, котрі необхідно розвивати студенту, щоб: 1) учитися самостійно (його автономність як суб'єкта пізнання); 2) спілкуватися іноземною мовою самостійно (його автономність як суб'єкта комунікацій); 3) бути самостійним як особистість (його автономність як особистість) [6, с. 16].

Слід зазначити, що вітчизняні та зарубіжні методисти більш детально розглядають відносини “викладач – студент” та роблять акцент на психологічному факторі, тобто вдосконалюють форми та методи подачі інформації при вивченні іноземної мови. Також пропонують максимальне використання ресурсів, котрі урізноманітнилися з плином часу та стали доступними у ВНЗ. У зв'язку з актуальністю питання про саме поняття автономності відбулося розгалуження на більш конкретні визначення: на навчання автономності читання, автономність усно-мовної діяльності, автономність роботи з довідковою літературою тощо.

Висновки. Таким чином, на сьогодні не всі підвиди автономності розглянуті та досліджені достатньою мірою, але важливим є той факт, що питання про необхідність і нагальність вивчення цієї теми вже порушене та досліджується методистами у зарубіжній і вітчизняній методиках викладання. В умовах розширення економічних та науково-технічних зв'язків із зарубіжними країнами майбутньому спеціалісту необхідно вміти здійснювати самостійну роботу з використанням усіх доступних ресурсів зі спеціальності для вирішення професійних завдань. Саме тому однією з найважливіших цілей навчання іноземної мови в немовному ВНЗ є оволодіння студентом автономністю, тобто набуття навичок проведення самостійної роботи без зайвого втручання.

Література

1. Багрова А.Я. Формування комунікативних вмінь з читання / А.Я. Багрова // Комунікативна орієнтованість навчання іноземним мовам у немовному ВНЗ : методичні рекомендації викладачів. – М. : МДЛУ, 2002. – С. 36–44.
2. Каменська Л.С. Нові можливості вдосконалення управління самостійної поза аудиторної роботи студентів / Л.С. Каменська // Професійна комунікація як мета вивчення іноземної мови в немовному ВНЗ. – М. : МДЛУ, 2000. – Вип. 45. – С. 118–127.
3. Цветкова Т.К. Проблема автономизации обучения в системе дополнительного профессионального образования / Т.К. Цветкова // Актуальные проблемы последипломного профессионального лингвистического образования. – М. : МДЛУ, 1998. – Вып. 440. – С. 138–142.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : ПитерКом, 1999. – 720 с.
5. *Autonomy and independence in language learning* / Edited by Phil Benson and Peter Voller. – London and New-York: Longman, 1997. – 270 p.
6. Trim J. Language teaching in the perspective of the predictable requirements of the twenty-first century. N/Y. : AILA Review, 1992. – № 9. – P. 7–20.

СТУКАЛОВА О.А.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТИВНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Сучасні інтеграційні процеси визначають нові пріоритети розвитку освіти в Україні. Наразі актуальною є проблема підготовки нової генерації вчителів, здатних ефективно працювати за таких умов. Учитель-професіонал повинен мати досвід проектної діяльності, володіти перспективними педагогічними технологіями, проективним мисленням, проективними вміннями, бути суб'єктом особистісного та професійного зростання, вміти досягати поставлених педагогічних цілей.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про актуальність і багатогранність проблеми впровадження технологічного аспекту в педагогічний процес. Науково-теоретичне підґрунтя педагогічних технологій подано в працях таких дослідників, як: В. Беспалько, К. Вовк, І. Волков, М. Вулман, М. Герасименко, Л. Гребенкіна, М. Гриньова, В. Гузєєв, І. Зязюн, В. Євдокимов, М. Кларін, В. Кукушин, І. Лернер, Б. Лихачов, І. Мархель, П. Мітчелл, О. Пехота, І. Прокопенко, Г. Селевко, В. Сериков, С. Сисоєва, В. Сластьонін, С. Сполдинг, О. Філатов, Д. Фінн, Ф. Фрадкін, М. Чошанов, В. Шепель та ін.

Запропонована технологія формування у майбутніх учителів умінь проектувати систему методів і прийомів стимулювання пізнавальної активності учнів [1] є цілісною науково-методичною системою з організаційно-дидактичною, концептуальною та змістовно-структурною основами.